

Tarčin me nije slomio

U posljednjoj grupi od 44 logoraša, koji su napustili zloglasni logor "Silos" u Tarčinu i slobodu dočekali 27. januara 1996. godine, osam dana poslije "Dejtonom" predviđenog roka za raspuštanje svih logora u BiH, bila je i 56-godišnja Radojka Pandurević, nekadašnja Sarajka, danas stanovnica Bratunca.

Radojka za "Fokus" govori o torturi koju je preživjela u "Silosu".

FOKUS: Kada su vas zatvorili u "Silos"?

PANDUREVIĆ: U "Silos" sam zatvorena među prvima, 27. maja 1992. godine, a izašla sam nakon 1.339 dana. Teško bolesnu Bosu Aleksić i mene pustili su dan prije muškaraca, da bi pred TV kamerama sakrili činjenicu da je u logoru bilo i žena. Već 10. februara iste godine, grupa od nas deset preživjelih logoraša otputovala je u Temišvar, gdje su nas detaljno saslušali istražitelji Haškog tribunala. Svoju tragediju i tragediju mog naroda ispričala sam jednoj Njemici, koja je plakala dok je slušala o strahotama koje smo preživjeli. Ipak, Hag je ostao nijem na naše patnje, a tokom proteklih godina slušali smo samo obećanja o podizanju tužbi protiv zločinaca iz logora. Iako smo dali bezbroj izjava i domaćim istražnim organima, naše pravosuđe veoma je sporo kada se radi o zločincima iz "Silosa", i to je ono što nas više boli od rana iz ovog logora.

FOKUS: Koja je bila vaša krivica i zašto ste optuženi?

PANDUREVIĆ: Prvi put sam čula optužnicu tek 6. oktobra 1994. godine, kada su me izveli pred istražnog sudiju Davorina Jukića. Po optužnici su me teretili da sam, kao pripadnik takozvane srpske vojske, vršila oružanu pobunu protiv SFRJ u periodu od marta 1991. do aprila 1992. godine. Odgovorila sam da nisam kriva, jer država BiH tada nije ni postojala. Poslije tog saslušanja, produžen mi je pritvor za još mjesec dana.

FOKUS: Kakvu ste torturu prolazili u "Silosu"?

PANDUREVIĆ: Spavali smo na betonu, a srećan je bio onaj ko je imao komad kartona da legne na njega. Na 24 sata dobijali smo po jednu krišku hljeba, po pet kašika neke kisele tečnosti, u koju su stražari mokrili! Za 44 mjeseca smršala sam 45 kilograma, a prvi put okupali smo se nakon šest mjeseci.

FOKUS: Da li je bilo ponižavanja?

PANDUREVIĆ: Sjećam se da sam stajala naga nasred betonskog boksa, a pedesetak plaćenika iz Rijeke odozgo gledaju. Dobacuju, izruguju se. Životinjsko urlanje traje oko pola sata. Ništa nisam osjećala u tom trenutku. Ni stid. Samo mi je prošlo kroz glavu da je to njihova sramota.

FOKUS: Spominjete plaćenike iz Rijeke?

PANDUREVIĆ: Na Spasovdan, 4. juna 1992, u "Silos" je ušlo pedesetak plaćenika iz Rijeke, među njima Sandžaklije i jedan Nijemac. Nekadašnji inspektor republičkog MUP-a Enver Dupovac davao im je instrukcije koga da zlostavljaju i kako. Sve je odjekivalo od vriske, zapomaganja, jauka, udaranja dasaka o gola tijela koja se stropoštavaju na beton. Tog dana komšije su nam "čestitale" Spasovdan tako što su, pored toga što su nas tukli, pucali logorašima pored glava.

FOKUS: Da li je bilo iznuda novca od vaših tlačitelja?

PANDUREVIĆ: Plaćenici iz "Silosa" znali su da smo moj suprug, Milorad, i ja bili dobro situirani, pa su od mene tražili ogromnu sumu novca. Prijetili su da će dovesti našu maloljetnu kćerku Sandru, da će je silovati i zaklati tu preda mnom. Čutim i gledam. Narede mi da se krstim, ja počnem, a oni kažu: "Ne tako!

Sa šakom u obliku polumjeseca. Nećeš više nikad sastaviti tri prsta, grizi prst!" Grizla sam palac, krstila se kako su mi rekli, dok se po majici slijevala krv. Smijali su mi se, uzvikujući: "Alahu ekber!" Tada sam prvi put u životu poželjela da se ubijem.

FOKUS: Spominjete supruga Milorada. Da li je i on bio u "Silosu"?

PANDUREVIĆ: Svaka noć u "Silosu" bila je pohod smrti. Prvi put izašla sam na svjetlo dana nakratko, 8. avgusta, da bacim kantu s fekalijama. Neko je iznenada viknuo: "Milorade". Okrenula sam se i ugledala iznemoglog čovjeka, zaraslog u bradu. Nisam ga poznala. Tek kada je rekao: "Rado, kako si?", po glasu sam u tom jadniku prepoznala muža. Krajem avgusta 1992, u stanju beznađa, od upravnika sam tražila papir da napišem zahtjev za vlastito strijeljanje. Odbio je moju molbu. Nisam mogla da izdržim maltretiranja i molila sam boga za smrt.

FOKUS: Da li ste, ipak, uspjeli da stupite u kontakt sa ostatkom porodice?

PANDUREVIĆ: Ako tako može da se kaže, moj najsrećniji dan u "Silosu" bio je 19. marta 1993. Tada sam dobila poruku od kćerke, posredstvom Međunarodnog crvenog krsta. Pisala je: "Draga mama, jesi li živa? Tata mi šalje već dvije poruke, a od tebe ne stiže nijedna." Slala sam i ja poruke, ali tad mi je bilo jasno da one nisu izlazile iz logora, cijepane su od strane zločinaca iz "Silosa". Tada je u meni proradio inat. Odlučila sam da živim, da izađem iz "Silosa" i da svijetu kažem istinu. Zaklela sam se da više nikada niko neće vidjeti moju suzu i da ću izdržati do kraja. Tako je i bilo, borila sam se. Crpjela sam snagu iz Novog zavjeta, koji mi je doturio moj svekar. Kružio je od logoraša do logoraša. Danas ga čuvam kao relikviju, kao i kalendar koji su mi napravili i doturili drugi zatočeniци.

FOKUS: Da li su ljudi iz Sarajeva znali šta se događa u "Silosu" i da li vas je neko posjećivao?

PANDUREVIĆ: Za javnost, domaću i međunarodnu, logor u tarčinskom "Silosu" nije postojao sve do novembra 1992, kada su u njega ušli prvi stranci - novinari "Skaj njuza". Njih su uveli u sobu, gdje su ih čekali uniformisani zatvorenici, posebno sređeni za ovu priliku. Preko modrica, po licu i tijelu, namazali su ih kremom da se posljedice batiranja ne vide, a morali su govoriti samo ono što im je prethodno naređeno. U suprotnom - smrt!

FOKUS: Imate li danas kontakt s vašim prijateljima iz logora?

PANDUREVIĆ: Iako smo rasuti širom svijeta, redovno se viđamo i sastajemo kada oni dođu u otadžbinu. Jer, mnogo toga što nam se dešavalo u zatvoru ostaće samo naša tajna, o kojoj progovorimo kada smo sami. Ignorisanja od strane Tužilaštva BiH moraće prestati jednog dana, a onda će cijeli svijet saznati o zločinima i golgoti koju su prošli hrabri ljudi u "Silosu".

Srpski krvnik iz Tarčina

Bivši logoraš iz "Silosa" Tarčin, Slavko Cerovina priča za "Fokus" kakva su bila čuvena ispitivanja inspektora Milana Božića.

Njegov pakao, počeo je kada je Božić došao po njega kući i odveo ga u logor "Silos" Tarčin, gdje je bio početak muke i borbe za goli život.

- Za devet mjeseci provedenih u "Silosu" izgubio sam 60 kilograma, a samo sam se jednom okupao. Za sve ovu mogu "zahvaliti" Božiću - kaže Cerovina.

On ističe da je inspektor Božić bio spreman na sve samo da bi se ulizao muslimanima kao i da je zbog toga bio mnogo gori od ostalih inspektora "ispitivača". Cerovina tvrdi da nikada neće zaboraviti čuvena Božićeva ispitivanja.

- Ispitivanja su trajala od 10 sati ujutro do četiri sata poslije ponoći i sastojala su se od psihološkog maltretiranja, šamaranja, udaranja i pljuvanja. Božić nas je nazivao četnicima i izdajnicima i tražio da se odrekemo svoje vjere i poručivao da će naše porodice biti pobijene - navodi Cerovina.

Slavko Cerovina je samo jedna u nizu žrtava Božićevih tortura. Jedan od logoraša iz "Silosa" koji se uvjerio kakav je monstrum Milan Božić, je i Vinko Lale.

On kaže da je sadašnji inspektor Kantona Sarajevo Milan Božić bio u zloglasnim policijskim ekipama koje su izvršile prva hapšenja Srba po selima Tarčin i Pazarić Lale ističe da je poznavao Božića prije početka rata i da su bili i prijatelji ali je kasnije na svojoj koži osjetio koliko je zloglasnom inspektoru značilo njihovo prijateljstvo.

- Svoja čuvena ispitivanja Božić je vršio u improvizovanoj kancelariji unutar "Silosa". Njegova praksa pri ispitivanju je bila da izmrcvarene ljude, koji su ličili na leševe, odvodi u mjesta gdje su još uvijek živjeli Srbi i da ih pokazuje kao primjer šta će se dogoditi svima koji se ne iseše - tvrdi Vinko Lale.

On kaže da je ova praksa bila djelotvorna na srpsko stanovništvo i pomoću nje je tadašnja vlast u Sarajevu odradila etničko čišćenje s područja Tarčina i Pazarića i svih okolnih sela.

- U kaznenoj ekspediciji koja je vršila zlostavljanje i mučenje zatvorenika u "Silosu" pored Milana Božića isticali su se i Zeko Turčinović, Enver Dupovac, Salko Gosta, koji će odgovarati kad-tad za svoje zločine - poručio je Lale.

S. M.